

Victa vincit veritas?

Evaluatie Wet hervorming herziening ten voordele

Samenvatting

Mr. dr. J.S. Nan

Mr. dr. N.L. Holvast

Mr. dr. S.M.A. Lestrade

Prof. mr. P.A.M. Mevis

Prof. dr. P. Mascini

Contactgegevens, augustus 2018:

Mr. dr. Joost Nan, nan@law.eur.nl

Mr. dr. Nina Holvast, holvast@law.eur.nl

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), ministerie van Justitie & Veiligheid.

© 2018, WODC, ministerie van Justitie & Veiligheid. Auteursrechten voorbehouden.

Samenvatting

Aanleiding voor het onderzoek

Het buitengewone rechtsmiddel herziening ten voordele van een gewezen verdachte is geregeld in artikel 457 e.v. Sv. De regeling van dit rechtsmiddel heeft met de Wet hervorming herziening ten voordele, in werking getreden per 1 oktober 2012, een aantal belangrijke wijzigingen ondergaan. Het doel was om met deze wet de mogelijkheden voor herziening te verruimen in gevallen waarin herziening inhoudelijk aangewezen kan zijn, met behoud van het buitengewone karakter van het rechtsmiddel. In de kern is daartoe in de eerste plaats een nieuwe procedure in het leven geroepen die de gewezen verdachte de mogelijkheid geeft om voorafgaand aan een herzieningsaanvraag de procureur-generaal bij de Hoge Raad in ernstige zaken te verzoeken om een nader onderzoek in te stellen naar de aanwezigheid van een novum. Dit ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag. Een tweede belangrijk onderdeel betreft de wijziging van het novumcriterium (van 'eenige omstandigheid' naar 'een gegeven'). Daarnaast voorzag de wet, ten derde, ook in enkele andere wijzigingen van minder structurele betekenis. De belangrijkste is de verplichte procesvertegenwoordiging van een gewezen verdachte ten aanzien van het indienen van een verzoek tot een nader onderzoek of een herzieningsaanvraag.

Wettelijk voorgeschreven evaluatie

In ARTIKEL IA van de Wet hervorming herziening ten voordele is een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de wet in de praktijk voorgeschreven. Het onderhavige onderzoek betreft deze evaluatie, uitgevoerd in opdracht van het WODC. Voor dit onderzoek is de wet in de drie voormelde thema's onderverdeeld. Het eerste en tweede deel betreffen de twee belangrijkste wijzigingen, en hebben aldus betrekking op de mogelijkheden van een verzoek van de gewezen verdachte tot een nader onderzoek door de procureur-generaal en het verruimde novumbegrip. De overige wijzigingen komen in het derde deel aan de orde. In dit onderzoek zijn aldus, conform de opdracht, de onderdelen van de wijzigingswet geëvalueerd en niet (de regeling van) het rechtsmiddel van herziening ten voordele als zodanig.

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Aan het onderzoek ligt de volgende probleemstelling ten grondslag:

In welke opzichten en in welke mate is de Wet hervorming herziening ten voordele doeltreffend en wat zijn eventuele neveneffecten van de wet?

Deze probleemstelling leidde tot de volgende zes onderzoeksvragen:

1. Wat is de aard en omvang van het gebruik van de nieuwe mogelijkheden/elementen van de Wet hervorming herziening ten voordele? Om welk type zaken gaat het daarbij?

2. Wat zijn – onder de nieuwe wet – de aantallen en doorlooptijden per type zaken en per fase van:
 - verzoeken tot een nader onderzoek;
 - adviesaanvragen aan de Adviescommissie afgesloten strafzaken (ACAS);
 - adviezen van de ACAS;
 - nadere onderzoeken door de procureur-generaal bij de Hoge Raad, onder te verdelen in onderzoek door:
 - de procureur-generaal zelf;
 - de rechter-commissaris;
 - het onderzoeksteam;
 - herzieningsaanvragen onder te verdelen in:
 - aanvragen op grond van een gegeven dat valt onder het nieuwe novumbegrip;
 - aanvragen waarbij gebruik was gemaakt van de nieuwe onderzoeksmogelijkheden;
 - overige herzieningsaanvragen?
3. Wat zijn de redenen voor niet-ontvankelijkverklaring, afwijzing of toewijzing van:
 - verzoeken tot een nader onderzoek;
 - herzieningsaanvragen die zijn gedaan na een nader onderzoek;
 - herzieningsaanvragen die zijn gedaan na afwijzing van een nader onderzoek?
4. Wat zijn de effecten van de wet, zijn er onbedoelde effecten van de wet en welke belemmeringen treden op bij de uitvoering (bijvoorbeeld ten aanzien van het novumcriterium, de drempel voor de mogelijkheid van een nader onderzoek, termijnen/doorlooptijden, verplichte procesvertegenwoordiging, financiële drempels/claims, aanzuigende werking of andere)?
5. Hoe worden de mogelijkheden van de wet en de uitvoering daarvan door betrokkenen gewaardeerd en welke criteria leggen zij daarbij aan?
6. Worden, door de uitvoering van de wet, in de praktijk de doelen van de wet behaald? Wat is de onderbouwing voor dit oordeel?

Opzet en methode

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is een literatuurstudie uitgevoerd en is een empirisch onderzoek verricht. Het empirisch onderzoek bevat een kwantitatief en een kwalitatief gedeelte. De kwantitatieve analyse had vooral ten doel verheldering te bieden over de aard en omvang van de gewijzigde mogelijkheden die de wet biedt en de beschrijving van hoe processen ter zake in de praktijk verlopen. Alle ingediende verzoeken tot een nader onderzoek en alle herzieningsaanvragen gedaan na inwerkingtreding van de wet in oktober 2012 en tot eind 2017 zijn geanalyseerd. Het kwalitatieve gedeelte beoogde vooral licht te werpen op de bedoelde en onbedoelde effecten van de wet en om te bezien hoe de wet wordt gewaardeerd door de betrokkenen bij de procedure. Voor het kwalitatieve deel zijn interviews gehouden met vertegenwoordigers van alle bij herziening en verzoeken

om een nader onderzoek betrokken organen. Ook is een gewezen verdachte geïnterviewd, alsmede twee wetenschappers die zich bezighouden met het doen van onderzoek naar potentiële herzieningszaken. In totaal zijn 25 interviews gehouden. Een lijst met de respondenten is opgenomen in bijlage 3. Teneinde te reflecteren op de bevindingen uit de kwantitatieve analyse en om de resultaten uit het kwalitatieve onderzoek te staven, is in de eindfase van het onderzoek een expertmeeting gehouden. Daarin zijn de voorlopige bevindingen besproken met een groep ervaren mensen uit de praktijk en de wetenschap. Dit bracht zowel een aanvulling op als een verdieping van de bevindingen. In totaal namen zeven experts deel aan deze bijeenkomst.

In de parlementaire geschiedenis zijn de doelen van de wet te vinden, te beginnen bij de tekst van het oorspronkelijke wetsvoorstel en de memorie van toelichting hierop. Hoofdstuk 2 schetst de achtergrond van de Wet hervorming herziening ten voordele, het juridisch kader van de doorgevoerde veranderingen en de doelstellingen van de hervorming. In hoofdstuk 3 worden de bevindingen uiteengezet over de nieuwe mogelijkheid van de gewezen verdachte om een verzoek tot een nader onderzoek te richten aan de procureur-generaal. In hoofdstuk 4 komen de bevindingen over de herzieningsaanvragen aan de orde, met in het bijzonder de wijziging van het novumbegrip. In deze beide hoofdstukken wordt eerst verslag gedaan van de cijfers en daarna van de resultaten uit de interviews, steeds met de deelbevindingen tot besluit. Hoofdstuk 5 beslaat de overige wijzigingen. De uiteindelijke conclusies worden getrokken in hoofdstuk 6.

Een verzoek tot een nader onderzoek door de procureur-generaal; het juridisch kader

In hoofdstuk 2 is onder meer het juridisch kader geschetst van de Wet hervorming herziening ten voordele. Onder de nieuwe regeling kan de gewezen verdachte zich tot de procureur-generaal wenden met het verzoek een nader onderzoek in te stellen ‘ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag’ (artikel 461, eerste lid, Sv). In het algemeen wilde de wetgever met deze nieuwe mogelijkheid de bewijsnood van de gewezen verdachte verlichten en breder dan voorheen onderzoek naar een potentieel novum mogelijk maken. Het betreft de situatie dat er gerede twijfel mogelijk is over de juistheid van de beslissing in de afgesloten strafzaak, maar er zonder een nader onderzoek nog niet voldoende informatie beschikbaar is om te kunnen beoordelen of een herzieningsaanvraag aangewezen is c.q. mogelijk zou zijn.

Er kan enkel onderzoek worden gedaan naar de aanwezigheid van een novum (de herzieningsgrond van artikel 457, eerste lid, sub c, Sv). Het verzoek tot een nader onderzoek naar een novum kan voorts niet voor elke veroordeling worden ingediend, maar alleen ten aanzien van een strafbaar feit waarop ten minste een wettelijk voorgeschreven maximale gevangenisstraf van twaalf jaren is gesteld. Cumulatief wordt voorts vereist dat het strafbare feit in kwestie de rechtsorde ernstig heeft geschokt.

De gewezen verdachte kan alleen via een raadsman deze procedure initiëren. Er gelden daarnaast formele en inhoudelijke eisen aan het verzoek. Deze eisen worden gesteld opdat het verzoek doelmatig kan worden afgehandeld. Zij vormen daarnaast een ontvankelijkheidsdrempel. De procureur-generaal kan het verzoek alleen afwijzen als er

onvoldoende aanwijzingen zijn dat mogelijkerwijs sprake is van een novum of het verzochte onderzoek niet noodzakelijk is.

De procureur-generaal kan alvorens te beslissen, op grond van artikel 462, eerste lid, Sv, ambtshalve of op verzoek van de gewezen verdachte, het verzoek voorleggen aan 'een commissie belast met de advisering over de wenselijkheid van een nader onderzoek'. Die commissie is de Adviescommissie afgesloten strafzaken (ACAS), in het leven geroepen door het Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken. Als sprake is van een zaak waarin een gevangenisstraf van zes jaren of meer is opgelegd, dan is ingevolge het tweede lid het inwinnen van advies bij de ACAS voor de procureur-generaal verplicht. De verplichting bestaat niet indien het verzoek naar zijn mening niet-ontvankelijk of kennelijk ongegrond is, dan wel voor toewijzing vatbaar is.

De ACAS heeft tot taak 'de procureur-generaal te adviseren over de wenselijkheid van een nader onderzoek' als bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv (artikel 462, eerste lid Sv, artikel 2 Besluit adviescommissie afgesloten strafzaken en artikel 2.1 van het Huishoudelijk reglement van de Adviescommissie afgesloten strafzaken). Zij dient die taak op een onpartijdige en onafhankelijke wijze te verrichten, waarbij zij haar eigen werkwijze (en Huishoudelijk reglement) kan bepalen. De ACAS heeft bescheiden onderzoeksbevoegdheden om haar adviserende rol te vervullen. In de ACAS zitten zowel juristen als niet-juristen.

De ACAS kan niet simpelweg als de opvolger van de Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken (CEAS) worden gezien. De ACAS staat ten dienste van de procureur-generaal, waar de CEAS rapporteerde aan het College van procureurs-generaal. Anders dan de CEAS heeft de ACAS voorts niet tot taak zelf het nader onderzoek te verrichten. Bovendien zoekt zij, anders dan de CEAS, niet naar ernstige manco's in de opsporing, maar onderzoekt zij de wenselijkheid van een nader onderzoek naar de aanwezigheid van een novum en adviseert zij de procureur-generaal hierover.

Het nader onderzoek

Het uitvoeren van 'een nader onderzoek' wordt allereerst gereguleerd door artikel 463 Sv. Het bepaalt dat de procureur-generaal, in geval van toewijzing van het verzoek daartoe, het nader onderzoek instelt. De procureur-generaal kan daarbij bepaald onderzoek opdragen aan de rechter-commissaris in de rechtbank die nog geen kennis van de zaak heeft genomen. Daarnaast kan de procureur-generaal zich laten bijstaan door een onderzoeksteam. Hij kan de bijstand van het College van procureurs-generaal inroepen bij het instellen van het onderzoeksteam en bij de uitvoering van het onderzoek. Na voltooiing van de onderzoekshandelingen worden alle verkregen stukken bij de processtukken gevoegd; de gewezen verdachte als verzoeker krijgt daarvan een afschrift (artikel 463, zesde lid, Sv). Het is in beginsel aan de gewezen verdachte om bij de Hoge Raad een herzieningsaanvraag in te dienen. Het is daarnaast mogelijk dat de procureur-generaal een herzieningsaanvraag indient. Hij is daartoe bevoegd op grond van artikel 457, eerste lid, Sv. Onder de nieuwe regeling is daarvan gebruik gemaakt.

Novumcriterium; gegeven versus omstandigheid; het juridisch kader

Onder het huidige recht is voor een novum vereist dat sprake is van een 'gegeven' dat bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was en dat op zichzelf of in verband met de vroeger geleverde bewijzen met de uitspraak niet bestaanbaar schijnt, zodanig dat het ernstige vermoeden ontstaat dat indien dit gegeven bekend zou zijn geweest, het onderzoek van de zaak zou hebben geleid, hetzij tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, hetzij tot een ontslag van alle rechtsvervolging, hetzij tot de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie, hetzij tot de toepassing van een minder zware strafbepaling (artikel 457, eerste lid, sub c, Sv). Eerder sprak de wet van 'eene omstandigheid'. Niet langer is vereist dat de nieuwe informatie feitelijk van aard moet zijn. Daarom is voor 'gegeven' als wettelijke omschrijving gekozen, boven bijvoorbeeld 'feit of omstandigheid'. Andere gegevens dan welke van feitelijke aard zijn, zoals een nieuw of gewijzigd deskundigeninzicht, kunnen onder omstandigheden een novum opleveren.

Het nieuwe novumbegrip kent nog steeds drie essentiële elementen, waarvan i) 'een gegeven' het hoofdelement is (was dus: 'eene omstandigheid'). Het moet evenwel nog steeds een gegeven zijn ii) waarmee de rechter niet bekend was en iii) waardoor het ernstige vermoeden ontstaat dat, ware dit gegeven wel bekend geweest, een andere, specifiek omschreven einduitspraak zou zijn gevolgd. De reikwijdte van het novumbegrip wordt aldus niet alleen door de verandering van het element 'gegeven' in plaats van 'omstandigheid' omlijnd, maar ook door de andere elementen en kan daarvan niet los worden gezien. Pas als een gegeven aan al deze vereisten voldoet, is sprake van een novum. De onderdelen ii) en iii) van het novum zijn bij de wetswijzing bewust *niet* veranderd.

Bij de interpretatie van wat een gegeven kan zijn, is vooral het deskundigenbewijs in de discussie centraal gesteld. Op basis van de parlementaire geschiedenis zijn vier situaties te onderscheiden waarin deskundigenbewijs in ieder geval een gegeven kan opleveren. Allereerst is er de situatie dat de desbetreffende, met de bewezenverklaring in rechtstreeks verband staande, kwestie nog niet aan een deskundige was voorgelegd. Ten tweede de situatie dat een nieuwe deskundige vanuit een ander vakgebied of op grond van andere onderzoeksmethoden komt tot nieuwe conclusies. Ten derde het geval dat een nieuwe deskundige op grond van dezelfde feiten tot andere inzichten komt, omdat het eerdere deskundigenoordeel is gebaseerd op onjuiste feitelijke veronderstellingen of omdat er nieuwe ontwikkelingen zijn op het desbetreffende vakgebied. En ten vierde de situatie dat de deskundige terugkomt van zijn eerdere oordeel omdat dit oordeel door het ontbreken van de juiste startinformatie op onjuiste premissen was gebaseerd.

Op 17 april 2018 (ECLI:NL:HR:2018:605) heeft de Hoge Raad in een overzichtsarrest enkele uitgangspunten uiteengezet die hij in herzieningszaken hanteert. Daarbij wordt nadrukkelijk aangeknoopt bij de wetsgeschiedenis voor de gevallen waarin een deskundigeninzicht een novum kan opleveren, al noemt hij de hiervoor geschetste vierde situatie niet. Er worden door de Hoge Raad aan de deskundige en aan diens oordeel bepaalde eisen gesteld. Het als nieuw en/of gewijzigd gepresenteerde deskundigeninzicht moet van voldoende kwaliteit en gewicht zijn om te kunnen leiden tot herziening van de uitspraak en de herzieningsaanvraag moet daarover voldoende helderheid verschaffen, zodat de inhoud van dit inzicht en de nieuwheid daarvan op waarde kunnen worden geschat.

Overige wijzigingen in de regeling

Van de overige wijzigingen van de wet is de invoering van de verplichte procesvertegenwoordiging voor de gewezen verdachte verreweg de meest ingrijpende. De raadsman heeft daarbij een dubbelrol gekregen. Hij zou de gewezen verdachte die met recht een beroep zou kunnen doen op een nader onderzoek of behandeling van zijn herzieningsaanvraag (beter) van dienst kunnen zijn dan in geval de gewezen verdachte voor het gebruik van de wettelijke modaliteiten op zichzelf aangewezen zou zijn. Tegelijk was de gedachte dat met de verplichte procesvertegenwoordiging de raadsman door (vroegtijdige en adequate) filtering bijdraagt aan een doelmatige inzet van menskracht en middelen bij de organen belast met herziening.

De overige wijzigingen betroffen verder de omschrijving van de bij de aanvraag verplicht bij te voegen stukken waaruit de gronden voor herziening kunnen blijken ('bescheiden' in plaats van 'een opgave van bewijsmiddelen'), de verruiming van de kring van medepleggers-derden in geval van een herziening naar aanleiding van een geslaagde klacht bij het EHRM van een mededader, de voldoening door de Staat der Nederlanden van eventueel eerder door de gewezen verdachte aan de benadeelde partij betaalde schadevergoeding en kosten en informatieverstopping aan slachtoffers en nabestaanden die aan zodanige informatie behoefte hebben.

Empirische bevindingen over de verzoeken tot een nader onderzoek

De empirische bevindingen over verzoeken tot een nader onderzoek zijn verantwoord in hoofdstuk 3. Hoewel respondenten de nieuwe mogelijkheid voor een nader onderzoek als een positieve wijziging zien, geven verscheidene van hen ook aan dat de uitwerking in de praktijk niet heeft geleid tot een grote verruiming van de mogelijkheden om herzieningsverzoeken te kunnen onderbouwen. Het overgrote deel van de verzoeken wordt afgewezen en ook het aantal ingediende verzoeken is redelijk beperkt. Het uitzonderlijke karakter van de herzieningswetgeving is daarmee overeind gebleven. Tegelijkertijd vinden vooral advocaten dat hierdoor aan gewezen verdachten niet voldoende ruimte wordt geboden om effectief onterechte veroordelingen ter discussie te stellen.

Met de hervorming van de wet is ook de ACAS opgericht als adviesorgaan van de procureur-generaal. In de afgelopen ruim vijf jaar werden op één na alle ontvankelijke verzoeken tot een nader onderzoek aan de ACAS voorgelegd voor advies. De belangrijkste betrokkenen bij parket bij de Hoge Raad zijn tevreden over de rapportages van de ACAS. Het heeft nimmer een beslissing genomen die (op hoofdpunten) niet overeenkwam met het advies van de ACAS. De geïnterviewde betrokkenen vinden het goed dat een orgaan betrokken is bij de beoordeling van verzoeken tot een nader onderzoek, dat niet alleen uit juristen bestaat en dat breder dan alleen juridisch naar de zaken kijkt. Men is overwegend positief over de samenstelling van de ACAS. Een deel van de respondenten (enkele advocaten en wetenschappers) is minder positief over de wijze waarop de ACAS haar taak uitvoert. Deze respondenten vinden dat de ACAS te restrictief is in het geven van adviezen tot een nader onderzoek en teveel vooruitloopt op het oordeel of sprake is van een potentieel novum. In de ogen van deze respondenten dient dit criterium in deze fase nog geen rol te spelen. Formeel heeft de ACAS echter tot taak 'de procureur-generaal te adviseren over de

wenselijkheid van een nader onderzoek als bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv'. De meeste leden van ACAS geven aan dat zij, ondanks deze formele taak, met open vizier naar de zaken kijken en zich niet laten beperken tot bijvoorbeeld hetgeen is aangebracht door de advocaat.

Er wordt in de wettelijke regeling een aantal voorwaarden gesteld aan het indienen van verzoeken tot nader onderzoek. Alleen in zaken waarin sprake is van een twaalfjaarsfeit én een ernstig geschokte rechtsorde kan een verzoek worden ingediend. Vrijwel alle respondenten zijn van mening dat deze mogelijkheid van nader onderzoek inderdaad alleen moet open staan in de ernstigere zaken en dat het dus goed is dat bepaalde voorwaarden gesteld worden. Sommige respondenten zouden zich een iets lagere grens dan een twaalfjaarsfeit kunnen voorstellen. Er bestaat onder respondenten onduidelijkheid over wat precies moet worden verstaan onder 'ernstig geschokte rechtsorde'. Op dit moment is één verzoek afgewezen, omdat niet aan dit criterium werd voldaan.

Naast deze wettelijke grenzen, noemen advocaten een aantal andere belemmeringen die ervoor lijken te zorgen dat niet alle zaken, waarin een verzoek zou kunnen – en wellicht ook zou moeten – worden gedaan, worden voorgelegd aan de procureur-generaal. Allereerst geven zij aan dat ze het idee hebben dat ze met argumenten voor een nader onderzoek moeten komen die dermate sterk zijn dat deze alleen te maken zijn door voorafgaand aan het verzoek zelf al onderzoek te laten uitvoeren. Dat is financieel gezien echter in veel zaken lastig. Daarnaast geven verschillende advocaten aan geen herzieningszaken op toevoeging te doen, omdat de vergoeding die hier tegenover staat bij lange na de gemaakte uren niet dekt.

De duur van het proces van verzoeken tot een nader onderzoek en het eventueel uitvoeren van een nader onderzoek is lang. In complexe en omvangrijke zaken kan zowel het eerstgenoemde als het laatstgenoemde meerdere jaren duren. De meeste respondenten hebben er begrip voor dat dit langere tijd duurt. Een enkeling begrijpt dit (in sommige gevallen) minder goed. Met name de zaak Baybasin wordt in die context meerdere malen genoemd.

Er zijn maar beperkt extra financiële middelen beschikbaar gekomen voor de uitvoering van de wet. De werklast op het parket is toegenomen door deze extra taak waardoor deze aanzienlijk is. De leden van de ACAS hebben ook een flinke werklast, terwijl zij een zeer beperkte vergoeding krijgen voor hun werkzaamheden. Op dit moment is de werklast volgens de respondenten 'te doen', maar aangegeven is dat dit anders wordt als er in de nabije toekomst één of meerdere grote zaken zouden worden ingediend.

Empirische bevindingen over de herzieningsaanvragen en het gewijzigde novumcriterium

De empirische bevindingen aangaande de herzieningsaanvragen en het gewijzigde novumcriterium worden besproken in hoofdstuk 4. De bevinding op basis van het onderzoek is dat per saldo de wettelijke wijziging van het novumbegrip voor de praktijk een meerwaarde heeft gehad. Die meerwaarde is erin gelegen dat de wetgever duidelijk heeft gemaakt het wettelijke novumbegrip te willen verruimen, ondanks dat hiervoor in de praktijk wellicht eigenlijk al geen strikte noodzaak meer bestond. De algemene gedachte was

dat de Hoge Raad, en daarvoor eventueel de procureur-generaal, ook onder de oude wettelijke formulering naar een novum kon toewerken als dat nodig was. In die zaken waarin duidelijk was dat de veroordeling geen stand kon houden, was de Hoge Raad uiteindelijk creatief met betrekking tot het oude criterium. Op zich kon de praktijk met het oude novumbegrip dus wel uit de voeten. Toch maakten met name de Puttense moordzaak en de zaak van Lucia de B. inzichtelijk dat de juridische grenzen van de oude omschrijving wel werden genaderd, omdat de hoofdregel was dat het om een nieuwe omstandigheid moest gaan die feitelijk van aard was. De verandering in de wettelijke omschrijving van 'eenige omstandigheid' naar 'gegeven' heeft in dat verband een einde gemaakt aan de discussie in hoeverre een nieuwe ontwikkeling in de zaak een omstandigheid van feitelijke aard moest betreffen. De wettelijke omschrijving van het novum als gegeven correspondeert nu beter met de uitleg die de omstandigheid als novumelement eerder in de praktijk had gekregen. De meerwaarde van de wetswijziging is daarmee bevestigd. Tot een verandering in de praktijk van de advocaten heeft dat echter nog niet geleid.

De vraag is vervolgens of het begrip 'gegeven' door de wetgever voldoende duidelijk is omljnd voor de organen die daarmee moesten werken. Daarover verschilt men van mening. Aan de ene kant begrijpt men de verruiming aldus, dat daaronder vooreerst het gewijzigd inzicht van een deskundige valt. De wetgever heeft de wettelijke verruiming daartoe niet willen beperken, maar voorbeelden van wat de verruiming dan nog meer omvat zijn niet genoemd en kunnen ook door de respondenten in het onderzoek niet genoemd worden. Voorts is voor veel respondenten niet helder wanneer van een gewijzigd deskundigeninzicht sprake is. Wanneer gaat een andere weging door de deskundige van de feiten in de zaak, hetgeen geen novum oplevert, over in een deskundigeninzicht dat voldoende impact heeft om wel een novum in te kunnen houden? De Hoge Raad stelt wat dat betreft bewust hoge eisen voordat hij aanneemt dat sprake is van het ernstige vermoeden dat de rechter tot een andere uitspraak zou zijn gekomen als hij van het nieuwe gegeven had geweten. De onzekerheid over de vraag wanneer een deskundigeninzicht een novum oplevert, zien we bij meerdere respondenten terug, zowel vanuit het parket als vanuit de advocatuur. In herzieningszaken zien verschillende respondenten het gevaar dat het wederom een *battle of the experts* wordt, waarbij het lastig is vast te stellen welke deskundige het nu bij het juiste eind heeft. Daarbij speelt ook de vraag wanneer iemand deskundig is een rol. De Hoge Raad heeft daarvoor bewust eisen geformuleerd.

Een eventuele verruiming van het novumbegrip in de zin dat 'serieuze twijfel' voldoende zou moeten zijn, wordt grotendeels slecht ontvangen door de respondenten. De wetenschappers en bepaalde advocaten zijn voor een dergelijke verruiming, waarbij ook de Engelse maatstaf van een *unsafe conviction* zou kunnen worden gebruikt. Er zouden dan meer zaken herzien kunnen worden. De rest van de ondervraagden meent echter dat de sluizen voor herziening dan te ver open zouden worden gezet. Aan strafzaken komt dan nooit een einde, omdat in een behoorlijk aantal zaken er altijd discussie kan en zal blijven bestaan. Herziening wordt dan een vierde instantie en dat vindt men onwenselijk. Een verdere verruiming in de richting van 'serieuze twijfel' past volgens hen niet bij ons systeem van rechtsmiddelen. Dat levert problemen op met het gezag van rechterlijke uitspraken, met capaciteit bij de betrokken organen en kan tot onnodige onrust bij slachtoffers en nabestaanden leiden. Een verdere verruiming lijkt aldus volgens hen niet wenselijk.

Empirische bevindingen overige wetswijzigingen

De empirische bevindingen aangaande de overige wijzigingen zijn weergegeven in hoofdstuk 5. Ten aanzien van de verplichte procesvertegenwoordiging kan worden geconcludeerd dat de wetswijziging deels het beoogde effect heeft: advocaten bepalen vooraf de zaken die zij geschikt achten voor een herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad of voor een verzoek tot een nader onderzoek bij de procureur-generaal. De verplichte procesvertegenwoordiging vervult dus een zekere, door de wetgever bedoelde filterfunctie. Bovendien oordelen de respondenten dat de aanvragen en verzoeken tot een nader onderzoek over het algemeen van goede kwaliteit zijn. Er kan evenwel niet met zekerheid worden gesteld dat alleen de 'kansloze' zaken worden uitgeselecteerd in de zin van tegengehouden door de procesvertegenwoordiger. Diverse advocaten geven aan geen herzieningszaken meer te doen op basis van een toevoeging, omdat de financiële vergoeding voor herzieningszaken niet altijd in verhouding staat tot de noodzakelijke inspanning. De verplichte procesvertegenwoordiging lijkt daarmee eveneens een financiële drempel op te werpen voor (onvermogen)de gewezen verdachten, hetgeen uitdrukkelijk niet de bedoeling was van de wetgever.

Het voorgaande leidt ertoe dat op dit punt door de wetswijziging de Hoge Raad werk wordt bespaard, daar de herzieningsaanvragen beter van kwaliteit zijn en zaken voorafgaand worden geselecteerd op haalbaarheid door advocaten. Tegelijkertijd geven advocaten aan dat zij onvoldoende (extra) vergoeding krijgen voor het indienen van herzieningsaanvragen en verzoeken tot een nader onderzoek. Daarmee kan het gebeuren dat in zaken die in aanmerking zouden kunnen (en wellicht ook zouden moeten) komen, een verzoek of aanvraag toch niet wordt ingediend.

De overige wijzigingen – te weten: het overleggen van bescheiden in plaats van bewijsmiddelen, de verruiming van de herzieningsgrond na een geslaagde klacht bij het EHRM, de wettelijke mogelijkheid tot het opleggen van een lagere straf na verwijzing en de regeling over (terug)betaling van schadevergoeding en proceskosten door de gewezen verdachte – worden door de respondenten allemaal positief gewaardeerd. Tegelijkertijd zijn er geen praktijkvoorbeelden waarbij deze onderdelen van de nieuwe wettelijke regelingen zijn toegepast zodat over de doeltreffendheid van de wet op dit punt geen onderzoeksresultaten kunnen worden vermeld.

Ten aanzien van de informatievoorziening aan slachtoffers en nabestaanden blijkt uit het onderzoek dat contact wordt opgenomen met slachtoffers en nabestaanden door het openbaar ministerie als een verzoek tot een nader onderzoek wordt ingediend bij de procureur-generaal. De informatievoorziening aan nabestaanden en slachtoffers bij een herzieningsaanvraag gebeurt ad hoc. Hiervoor bestaat geen beleid. Het belang hiervan wordt onderkend door alle respondenten. Enig beleid omtrent de communicatie met slachtoffers en nabestaanden lijkt geïndiceerd.

Conclusies

De conclusies met uitgebreide beantwoording van de deelvragen en uiteindelijk van de hoofdvraag naar de doeltreffendheid en effecten van de Wet hervorming herziening ten

voordele, heeft in hoofdstuk 6 plaatsgevonden. Voor het leesgemak zijn de deelvragen nogmaals opgenomen.

1. Wat is de aard en omvang van het gebruik van de nieuwe mogelijkheden/elementen van de Wet hervorming herziening ten voordele? Om welk type zaken gaat het daarbij?

In de periode oktober 2012 tot en met december 2017 zijn in totaal 42 verzoeken tot nader onderzoek ingediend bij de procureur-generaal. Het betreft hierbij vooral levensdelicten. In vier gevallen is het verzoek om nader onderzoek toegewezen (de Hilversumse showbizzmoord-zaak, de Butler moordzaak, de zaak Olaf H. en de Deventer moordzaak).¹ Voorts zijn in dezelfde periode 194 herzieningsaanvragen door de Hoge Raad behandeld waarvan in 21 aanvragen als herzieningsgrond gebruik is gemaakt van het verruimde novumcriterium. Drie van die 21 ingediende aanvragen zijn gegrond verklaard (de Hilversumse showbizzmoord-zaak en twee zaken waarin de categorisering van wapens centraal stond).

2. Wat zijn – onder de nieuwe wet – de aantallen en doorlooptijden per type zaken en per fase van:
 - verzoeken tot een nader onderzoek;
 - adviesaanvragen aan de ACAS;
 - adviezen van de ACAS;
 - nadere onderzoeken door de procureur-generaal bij de Hoge Raad, onder te verdelen in onderzoek door:
 - de procureur-generaal zelf;
 - de rechter-commissaris;
 - het onderzoeksteam;
 - herzieningsaanvragen onder te verdelen in:
 - aanvragen op grond van een gegeven dat valt onder het nieuwe novumbegrip;
 - aanvragen waarbij gebruik was gemaakt van de nieuwe onderzoeksmogelijkheden;
 - overige herzieningsaanvragen?

In de 28 afgeronde verzoeken waarin de ACAS om advies werd gevraagd, had de ACAS gemiddeld 274 dagen nodig om tot een advies te komen en de procureur-generaal vervolgens gemiddeld 186 dagen om op basis van het ACAS advies (en de eventuele reactie van de advocaat op het advies) tot een beslissing te komen. De gemiddelde duur vanaf het moment dat een herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad wordt ingediend tot de datum van uitspraak door de Hoge Raad – ten aanzien van de 194 behandelde aanvragen in de onderzochte periode oktober 2012 tot en met december 2017 – bedraagt 233 dagen. In de 21 zaken waarin gebruik is gemaakt van het verruimde novumcriterium duurde de procedure gemiddeld 238 dagen. In drie zaken is aansluitend op

¹ Daarnaast is in twee zaken, te weten de zaak Baybasin en de Arnhemse Villamoord-zaak, nader onderzoek verricht op basis van de nieuwe wetgeving. Zie par. 3.2.3.

het verzoek tot een nader onderzoek een herzieningsaanvraag ingediend bij de Hoge Raad. Het betreft de zaken Hilversumse showbizzmoord, de Butler moordzaak en Olaf H. In deze zaken duurde de procedure bij de Hoge Raad respectievelijk 798 dagen, 158 dagen en 141 dagen.

3. Wat zijn de redenen voor niet-ontvankelijkverklaring, afwijzing of toewijzing van:
 - verzoeken tot een nader onderzoek;
 - herzieningsaanvragen die zijn gedaan na een nader onderzoek;
 - herzieningsaanvragen die zijn gedaan na afwijzing van een nader onderzoek?

Er zijn diverse redenen voor het afwijzen van verzoeken tot nader onderzoek: de punten waarnaar een nader onderzoek wordt gevraagd zijn bij de behandeling van de zaak reeds aan de orde gekomen en kunnen daarom geen grond zijn voor een aanbeveling tot nader onderzoek, het aangevoerde is speculatief of bevat te veel veronderstellingen, de feiten worden anders gewaardeerd, het verzoek is niet of onvoldoende onderbouwd, nader onderzoek is op juridische gronden niet noodzakelijk, er bestaat twijfel ten aanzien van een gepresenteerd gewijzigd deskundigeninzicht, omdat in de zaken waarin een bepaald nieuw gegeven, inzicht of alternatief scenario, de overige bewijsmiddelen ook zonder het ter discussie staand bewijsmiddel toereikend waren of de nieuwe gegevens kunnen geen (potentieel) novum opleveren.

Wat betreft de herzieningsaanvragen die zijn gedaan na een nader onderzoek (drie zaken), leidde één aanvraag tot een gegrondverklaring door de Hoge Raad (de Hilversumse showbizzmoord, na beoordeling door deskundigen voldoende twijfel aan juistheid bekennende verklaringen van de gewezen verdachte). In de andere twee aanvragen volgden ongegrondverklaringen omdat de nieuwe gegevens over de doodsoorzaak van het slachtoffer onvoldoende twijfel opriepen over de eerdere, rechterlijke bewezenverklaring (de Butler moordzaak) of omdat de eerder oordelende rechter ook al wist van de mogelijke onbetrouwbaarheid van de herinneringen van de getuige door hersenletsel (Olaf H.).

Twee herzieningsaanvragen zijn ingediend na niet-ontvankelijkverklaring van het verzoek tot nader onderzoek. In de zaak-B. zijn in de periode van het onderhavige onderzoek twee herzieningsaanvragen ingediend bij de Hoge Raad, maar deze zijn niet-ontvankelijk verklaard omdat de aanvragen gebaseerd waren op dezelfde gronden als eerder ingediende herzieningsaanvragen die reeds waren afgewezen. In de zaak-M. is de herzieningsaanvraag ongegrond verklaard omdat geen nieuw gegeven is aangevoerd.

4. Effecten, waardering en beoordeling van de doeltreffendheid van een nader onderzoek. Wat zijn de bedoelde en onbedoelde effecten van de wet en welke belemmeringen treden op bij de uitvoering (bijv. ten aanzien van het novumcriterium, de drempel voor de mogelijkheid van een nader onderzoek, termijnen/doorlooptijden, verplichte procesvertegenwoordiging, financiële drempels/claims, aanzuigende werking of andere)?
5. Hoe worden de mogelijkheden van de wet en de uitvoering daarvan door betrokkenen gewaardeerd en welke criteria leggen zij daarbij aan?

6. Worden, door de uitvoering van de wet, in de praktijk de doelen van de wet behaald?
Wat is de onderbouwing voor dit oordeel?

Anders dan de kwantitatieve onderzoeksvragen 1 tot en met 3 lenen de vragen 4, 5 en 6 zich minder goed voor afzonderlijke bespreking en beantwoording. Zij zijn gezamenlijk beantwoord.

In het algemeen wordt de door de wet geïntroduceerde nieuwe mogelijkheid voor de procureur-generaal om ter voorbereiding van een herzieningsaanvraag over te gaan tot een nader onderzoek naar een novum als grond voor herziening, als een wenselijke verruiming gezien. Op basis van de resultaten van een nader onderzoek kan beter afgewogen worden besloten al dan niet een herzieningsaanvraag in te dienen en kan, als een herzieningsaanvraag wordt ingediend, deze beter worden onderbouwd.

Het doel van de wetgever met de introductie van de mogelijkheid van het verzoeken van nader onderzoek als onderdeel van de wettelijke regeling van het rechtsmiddel van herziening (ten voordele) in het Wetboek van Strafvordering is geweest om de bewijsnood van de gewezen verdachte (iets) te verlichten, nu deze bepaald onderzoek niet zelf kan (laten) verrichten. De wet is op dit punt doeltreffend als bij voldoende aanwijzingen dat mogelijkerwijs sprake is van een novum nieuwe gegevens worden gegenereerd en op hun bruikbaarheid als grondslag voor mogelijke herziening op basis van een novum ten minste worden gezien, waar zij onder de oude wet niet zouden zijn gegenereerd. De doeltreffendheid kan dan blijken uit het feit dat de nieuwe onderzoeksmogelijkheid inderdaad meer dan voorheen een betere onderbouwing van een herzieningsaanvraag biedt, dan wel een beter onderbouwde reden om hiervan af te zien, zonder dat het uitzonderlijke karakter van het rechtsmiddel herziening verloren gaat.

De aldus geformuleerde vraag naar de doeltreffendheid van dit onderdeel van de wetswijziging is als volgt beantwoord. Van de mogelijkheid om een nader onderzoek aan de procureur-generaal te verzoeken is geregeld gebruik gemaakt. Het resultaat daarvan is tot op heden dat dit in één zaak tot een herziening en vervolgens alsnog tot vrijspraak van de gewezen verdachte heeft geleid. In één andere zaak is het daderschap van de gewezen verdachte in zekere zin bevestigd doordat nieuw DNA-materiaal van de gewezen verdachte op de plaats van het delict werd aangetroffen. Van de mogelijkheid van nader onderzoek wordt gebruik gemaakt en deze is op zichzelf doeltreffend. Maar bijvoorbeeld in vergelijking met het aantal verzoeken ten tijde van de CEAS-voorziening en ook gelet op wel geuite verwachtingen, worden maar weinig verzoeken ingediend en worden nog minder verzoeken toegewezen. De voorheen, onder de oude regeling reeds gesignaleerde 'bewijsnood' lijkt te zijn verschoven van het moment van het indienen van een herzieningsaanvraag naar het moment van het indienen van een verzoek tot een nader onderzoek. Ondanks dat naar het systeem van de (nieuwe) wet dan minder hoeft te worden aangevoerd, blijft sprake van een zekere bewijsdrempel waarbij zich het fenomeen van een zekere bewijsnood voor kan doen. Enkele ervaren (herzienings)advocaten en de wetenschappers vinden dat de ACAS te streng is in haar oordeel of er voldoende aanwijzingen zijn om een nader onderzoek te initiëren. Soms wordt om die reden de stap van de procureur-generaal overgeslagen en wordt direct een herzieningsaanvraag ingediend (al of niet met een subsidiair verzoek aan de Hoge Raad om een nader onderzoek te gelasten). Zo werpt de regeling een drempel op die niet strookt

met de bedoeling ervan. Een voorzichtige aanwijzing voor het ‘haperen’ van het systeem op dit punt zou de geconstateerde daling van het aantal verzoeken kunnen zijn.

Voor zover deze effecten optreden als belemmering voor het effectief gebruiken van de door de gewijzigde modaliteiten, zijn dit effecten die niet door de wet zijn beoogd. Zij doen afbreuk, of zouden dat kunnen doen, aan de doeltreffendheid van de wet op dit punt. In zoverre is tegelijk wel sprake van verschuiving van de bewijsnood als een inherent aspect van de herziening als buitengewoon rechtsmiddel. Voor een nader onderzoek zijn immers, ook onder de nieuwe regeling, voldoende aanwijzingen voor het mogelijke bestaan van een novum nodig. Het nader onderzoek is door de wetgever niet geïntroduceerd om die aanwijzingen te genereren.

Het wettelijke novumcriterium is geherformuleerd en inhoudelijk verruimd, zodat de Hoge Raad geen gebruik meer hoeft te maken van ‘constructies’ om in voorkomende gevallen vooral nieuwe (forensische) expertise als een novum te kunnen aannemen. De wet is op dit punt doeltreffend als de reeds voorheen bestaande, ruimere jurisprudentie van de Hoge Raad op het niveau van de wet is bestendigd door middel van een duidelijk novumcriterium en als sindsdien meer zaken in aanmerking (kunnen) komen om te worden herzien, zonder dat het uitzonderlijke karakter van het rechtsmiddel herziening verloren is gegaan.

De vraag naar de doeltreffendheid van dit onderdeel van de wetswijziging kan als volgt worden beantwoord. Met de wettelijke wijziging van het novumcriterium heeft de ruimere toepassing van het oude criterium door de Hoge Raad in enkele zaken, een permanent karakter gekregen. Hierdoor is de gewezen verdachte in geval van een omstandigheid die niet van feitelijke aard is, niet langer afhankelijk van een door de Hoge Raad in een concrete zaak al dan niet toe te passen ruime interpretatie van de oude terminologie, tenderend in de richting van het maken van een ‘uitzondering’ op de wet. De wet schrijft nu voor dat ook gegevens die niet feitelijk van aard zijn, een novum kunnen opleveren. De nieuwe terminologie schept in zoverre duidelijkheid in de door de wetgever gewenste richting.

Gelet op de cijfers kan worden gezegd dat onder de nieuwe wet daadwerkelijk meer zaken in aanmerking komen om te worden herzien dan onder de oude. Dit ondanks de onduidelijkheid die in de praktijk bestaat over de precieze omvang van de verruiming. In navolging van de wetgever heeft de Hoge Raad immers aangegeven dat louter een andere weging van de deskundige van het bewijsmateriaal dan die van de rechter, nog niet voldoende is om van een novum te kunnen spreken. Het is nog de vraag wanneer een deskundigeninzicht meer is dan een andere weging en overgaat in een novum. Daarnaast is onduidelijk wat naast een deskundigeninzicht nog meer een gegeven kan opleveren, waar dat onder de oude wet niet al een omstandigheid zou betreffen.

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de door de wetgever bedoelde verruiming van de omschrijving van het novum in de toepassing ervan niet ten koste is gegaan van het behoud van het uitzonderlijke karakter van herziening ten voordele als buitengewoon rechtsmiddel. Zulks omdat niet *elk* gegeven – hoe ruim(er) dat element thans ook in de wet omschreven is – tot de beslissing leidt dat een uitspraak moet worden herzien. Als sprake is van een gegeven blijft immers vereist dat dit gegeven de rechter niet bekend is geweest bij de behandeling van de zaak op het onderzoek ter terechtzitting en dat het gegeven het ernstige vermoeden moet wekken dat, ware het aan de rechter wel bekend geweest, het onderzoek

van de zaak tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, tot diens ontslag van alle rechtsvervolging, tot de niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie of tot de toepassing van een minder zware strafbepaling, zou hebben geleid. Het uitzonderlijke karakter van het rechtsmiddel wilde de wetgever ook niet veranderen, waarvoor bij de respondenten begrip is. De Hoge Raad houdt de eisen wat dat betreft bewust hoog. In zoverre is de wet doeltreffend geweest.

Naar het oordeel van de onderzoekers is er geen reden voor een (verdere) verruiming of verandering van het novumbegrip naar redelijke twijfel over de juistheid van de beslissing, of dat sprake is van een *unsafe conviction*. Er zijn goede redenen het uitzonderlijke karakter van de herziening te behouden. Als de kans te klein is dat een novum tot vrijspraak etc. leidt, is er geen noodzaak zodanig aan het onherroepelijk gewijsde te twijfelen dat nieuw onderzoek van de zaak in herziening noodzakelijk is. Zo'n nieuw onderzoek in herziening is dan niet aangewezen, schept ten onrechte verwachtingen en getuigt in zoverre ook niet van adequate inzet van rechterlijke en andere capaciteit. Deze stelling valt te meer te verdedigen aangezien de Hoge Raad in het verleden de weg heeft gekozen om in zaken waarin herziening bepaald aangewezen lijkt, zich in ultimo niet door de te formele wettelijke kaders te laten weerhouden.

Wat betreft de verplichte procesvertegenwoordiging geldt het volgende. Het verruimen van de mogelijkheden om op grond van een novum uiteindelijk tot herziening te kunnen komen, zou tot een te grote toestroom kunnen leiden als niet de raadsman moest beoordelen of het indienen van een verzoek of aanvraag opportuun was. De raadsman moet nodeloos procederen voorkomen en heeft dus een filterfunctie. Volgens de wetgever zou de verplichte procesvertegenwoordiging daarnaast ook een gunstige invloed op de kwaliteit van ingediende verzoeken en aanvragen moeten hebben, omdat een raadsman beter dan de gewezen verdachte zelf in staat werd geacht om de zaak goed voor het voetlicht te brengen bij de procureur-generaal en de Hoge Raad.

De wet is op dit punt doeltreffend als door de verplichte vertegenwoordiging de raadsman enerzijds gewezen verdachten daadwerkelijk afhoudt van het indienen van een bij voorbaat kansloos te achten herzieningsaanvraag bij de Hoge Raad of het indienen van verzoek tot nader onderzoek bij de procureur-generaal en anderzijds de verzoeken aan de procureur-generaal om een nader onderzoek in te stellen en de herzieningsaanvragen van betere kwaliteit zijn dan voorheen.

Gelet op de aantallen en de respons van de advocaten, is de opzet om de toestroom beperkt te houden, geslaagd te noemen. De advocaten filteren naar eigen zeggen zaken als zij menen dat een verzoek of aanvraag geen kans van slagen heeft. Voorts kwam naar voren dat advocaten niet denken dat het herzien krijgen van afgesloten strafzaken nu gemakkelijker gaat dan voorheen. Het is dus niet zo dat zij onder de nieuwe wet sneller voor een gewezen verdachte een herzieningsaanvraag indienen. Wat betreft de kwaliteit van de verzoeken en aanvragen is de respons uit de praktijk gemengd. Door de bank genomen zijn de verzoeken en aanvragen van (voldoende) kwaliteit, maar er worden ook verzoeken en aanvragen ingediend die volgens de respondenten ondermaats zijn.

Bij dit onderdeel van het onderzoek kan een rol spelen dat slechts een beperkt aantal advocaten gespecialiseerd is in dit soort zaken en de vergoeding op basis van gefinancierde

rechtsbijstand voor het geval de gewezen verdachte onvermogen is, (te) laag is, gelet op het aantal uren dat aan zo'n zaak wordt besteed. Dit is een punt dat zorgen baart, omdat de werking van de wet hierdoor aangetast zou kunnen worden. Als (ervaren) advocaten inderdaad geen (of minder) zaken meer zouden doen voor onvermogende gewezen verdachten, geldt voor deze veroordeelden dat voor hen ook om deze reden de toegang tot de hervormde herzieningsregeling in het gedrang komt.

Meer in het algemeen geldt dat niet of nauwelijks is voorzien in het creëren van extra capaciteit (c.q. financiële vergoeding) voor alle bij herzieningsprocedures betrokken partijen. Voor een groot gedeelte is het adequaat functioneren van de herziene wettelijke mogelijkheden daarom afhankelijk van de individuele welwillendheid en inzet van de betrokken personen van eigenlijk alle instanties die in dit onderzoek zijn betrokken. Mocht de betrokkenheid en welwillendheid die deze personen tonen in de toekomst afnemen, dan kan dat de werking van de wet hinderen.

Het algemene doel van de wet is geweest om een betere balans te vinden tussen aan de ene kant (alsnog) adequate waarheidsvinding, ook als rechtsbescherming van de gewezen verdachte, en aan de andere kant rechtszekerheid, in welk kader van belang is dat uitgegaan mag en moet worden van de juistheid van de uitkomst van onherroepelijke oordelen in strafzaken. Per saldo betekent het voorgaande dat de wetgever er in is geslaagd meer ruimte te bieden voor de gewezen verdachte om zijn of haar veroordeling, al dan niet na nader onderzoek als door de wet geïntroduceerd, herzien te krijgen of althans de noodzaak daarvan te doen onderzoeken, zonder dat door de wetswijziging aan de eerdere onherroepelijke veroordeling te snel en te zeer wordt of kan worden – getornd. Er bestaat thans een betere balans tussen rechtsbescherming tegen – in het licht van een novum – een mogelijk onjuiste veroordeling enerzijds en het idee van rechtszekerheid door een rechtsgang die eindig is anderzijds. In de combinatie van deze bevindingen ligt het oordeel besloten dat de wet op zich als doeltreffend kan worden aangemerkt. Wel bestaan enige, hiervoor besproken knelpunten.

Aanbevelingen

Uit het onderzoek vloeien, tot slot, naar het oordeel van de onderzoekers geen aanbevelingen voort die strekken tot wijziging van de wettelijke regeling zoals deze thans in het Wetboek van Strafvordering is opgenomen. Uit het onderzoek vloeien wel enige aandachtspunten voort die mogelijk reeds door een zekere bijstelling van de praktijk kunnen worden gerealiseerd. Een ervan betreft de voorziening dat de procureur-generaal de gewezen verdachte na afloop van een verricht nader onderzoek bericht of hij voornemens is om ambtshalve een herzieningsaanvraag in te dienen (en binnen welke termijn).

Een praktisch punt is de compleetheid en beschikbaarheid van het dossier en overige stukken c.q. materiaal, voor zowel de gewezen verdachte als degene die betrokken zijn bij (het verzoek tot) een nader onderzoek. Dit zorgt voor problemen en vertraging in het opstarten en afhandelen van herzieningszaken. Het lijkt aangewezen de toegang tot de stukken centraal te beleggen bij bijvoorbeeld één ressortsparket en uniform beleid te hanteren wanneer stukken ter beschikking aan de gewezen verdachte worden gesteld.

Omdat leden van de ACAS min of meer tegelijkertijd hun functie (kunnen of moeten) gaan neerleggen (in 2020 lijkt dat het geval te zijn), kan zulks de ervaring en het 'geheugen' van de commissie verminderen. Het verdient daarom aanbeveling de (plaatsvervangend-)leden gefaseerd te laten toe- en uittreden.

Er is bij het openbaar ministerie geen beleid over de informatievoorziening aan slachtoffers en nabestaanden. Onduidelijk is welke informatie desgewenst precies wordt doorgegeven. Voorts is er tussen de betrokken organisaties geen afstemming over de informatieverschaffing aan slachtoffers en nabestaanden. Enig beleid lijkt hier geïndiceerd om een eenvormige aanpak te bereiken.